

LIPSESZENTADORJÁN KÖZSÉG

Településképi Arculati Kézikönyve

Készült: 2017. július

**településtervező és főépítész:
Moldován Ágnes TT20-0282**

TARTALOM

- 1. Bevezetés, köszöntő**
- 2. Településtörténet, a település bemutatása, a település sajátosságai**
- 3. Örökségünk, településképi jellemzők, meghatározó építészeti értékek**
- 4. Településképi szempontból meghatározó területek**
területek lehatárolása, településképi, arculati jellemzők bemutatása
- 5. Településképi formálására vonatkozó ajánlások**
utcák, terek, köztéri alkotások
- 6. Példák bemutatása**

1.Bevezetés, köszöntő

A múltban, amikor az egységes kultúrák stabilabbak és homogénebbek voltak, valamint sokkal szélesebb társadalmi megegyezés volt a szimbólumokkal kapcsolatban, ritkán volt szükség arra, hogy az emberek az őket körülvevő környezet közötti kapcsolatot vizsgálják; a kettő között szoros volt a harmónia (Rapoport 1977).

Napjainkban sokkal nehezebb tervezni, hiszen keverednek a társadalmak, kultúrák, szimbólumok. Olyan települések kialakítása a cél, amelyhez az emberek tartozni akarnak.

Mivel egy település egyrészt esztétikai szerepet tölt be az emberek életében, másrészt pedig használják, ennek megfelelően szükséges védeni a meglévő értékeket, és fejlődni.

“Amikor ráébredünk, hogy jelenlegi tulajdonságaink, környezetünk, képességeink és fizikai állapotunk mind a múltbeli gondolkodásunk eredményei, némi fogalmat nyerhetünk a tudás értékéről.”

Charles F. Haanel

2. Településtörténet, a település bemutatása, a település sajátosságai

Lipseszentadorján településtörténete az alábbi három katonai térképen jól követhető, a település folyamatos növekedése, a településrészek kialakulása kísérhető figyelemmel.

(1763-1787 katonai felmérés)

(1806-1869 katonai felmérés)

(1941-es katonai felmérés)

1. A településkép sajátosságai

Utcaképek

Lispezsentadorján három község - Lisper, Szentadorján és Erdőhát - egyesüléséből született meg 1937-ben, de e települések történetjének kezdete jóval korábbra datálható. Szentadorján egyike hazánk legősibb településeinek. Egyes történészek szerint megalapítói azok a székelyek voltak, akik a nyugati gyepüket védték a külső támadásokkal szemben. 1024-ben Szent István király a falut a zalavári apátságnak adományozta. Szentadorján ugyanis már ebben az időben templomos hely volt; temetőjében ma is láthatók a hajdani klostrom romjai. A kolostor többször gazdát cserélt: építtetői a templárius barátok voltak, a törökkorban aztán a johannita lovagok birtokolták, ami alátámasztani látszik azt a feltételezést, hogy az épületnek szakrális jellege mellett védelmi funkciói is lehettek. 1503-ban saját plébánosa volt a községnek. A források 1375-ben említik legkorábban Erdőhát nevét - Ivánkafalvának is nevezték -, mely ekkor a Bánffy és a Lipcsei család tulajdona volt.

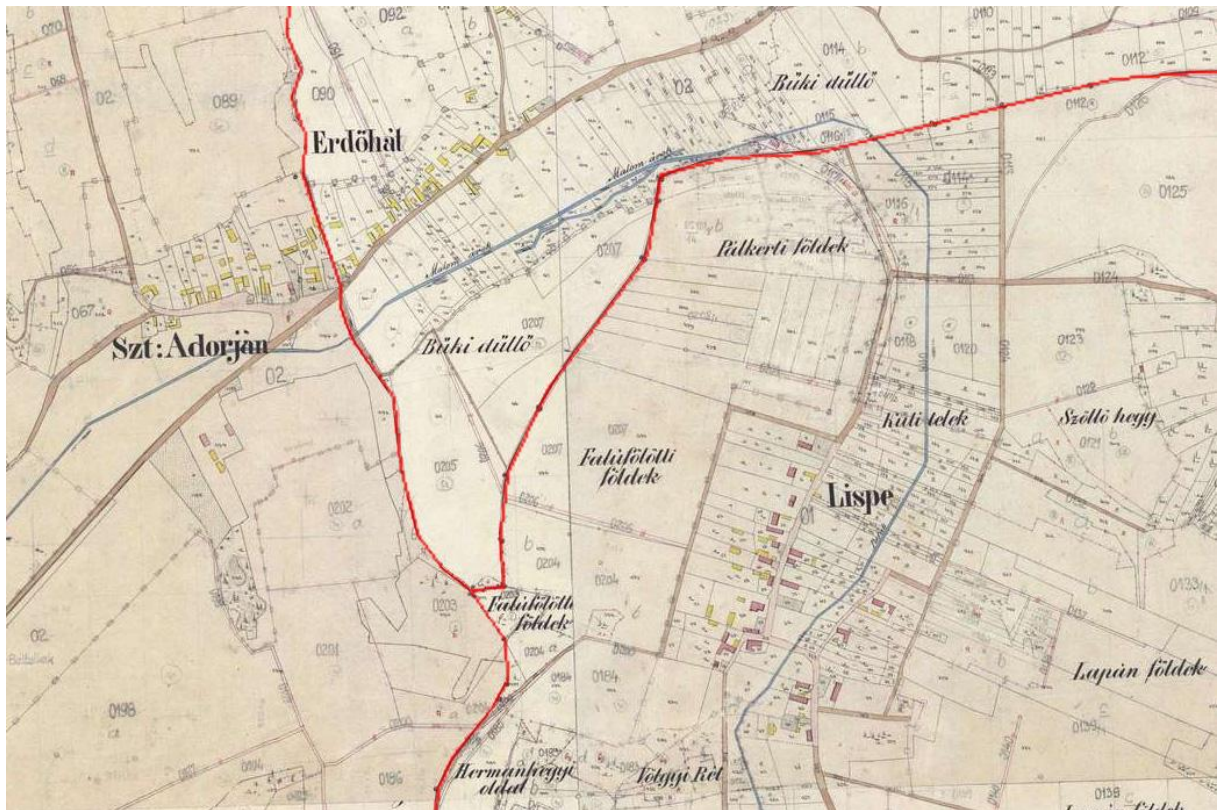
Lisper neve az oklevelekben először 1308-ban tűnt fel, mint a Lipcsei család birtoka. A Lipcseieknek nemesi kúriája állt a faluban, de rajtuk kívül voltak még itt földjeik a Bánffyaknak és a Tolmácsiaknak is.

A török hódoltság alatt - valamikor a XVII. század közepén - a Kanizsáról kicsapó, portyázó törökök e vidéket is felpredálták, de csak Erdőhát néptelenedett el teljesen. Ebben az időszakban dőlt romba a szentadorjáni templom is. A XVIII. században az élet kezdett normalizálódni, a népesség növekedni kezdett. 1718-ban Lisper a nemes Czigány család birtokába került, leszármazottaik a mai napig itt élnek a községben.

Szentadorján és Erdőhát az idők folyamán teljesen összeépült, így 1929-ben közigazgatásilag is egyesítették őket Szentadorján néven. 1937 a falu életében rendkívül fontos esztendő volt. Ekkor született meg Lispezsentadorján Lisper és Szentadorján egyesítésével, s ekkor tárták fel Lisper határában Magyarország első kőolajmezőjét. A szénhidrogén-bányászat átalakította az itteni emberek életét, a hajdani nagy szegénység jelentős mértékben enyhült.

2003-ban megnyitotta kapuit a turisztaszálló, 2004-ben a Gondozási Központ kezdte meg működését, 2005-ben pedig új kakartert kapott a művelődési ház és megújult a római katolikus templom tetőszerkezete.

A településen van néhány régi épület, melyek tömege, formája védelemre érdemes. A település halmazos beépítést mutat, a domborzati viszonyokhoz rendkívül jó alkalmazkodott.

A település szerkezetének kialakulásában a természetföldrajzi adottságok, a községet körülölelő erdők és az átszelő közlekedési útvonalak játszottak alapvető szerepet. A község belterületét alapvetően meghatározó utak és a korábban kialakított és beépült telkek egyaránt meghatározóak voltak a településszerkezet kialakításában.

Lispezsentadorján igazi vonzereje a természeti környezete, a táj szépsége, érintetlensége

3. Örökségünk, településképi jellemzők, meghatározó építészeti értékek

A szentadorjáni temetőben még állnak annak a pálos kolostornak a romjai, amely a török hódoltság korában pusztult el. A műemlék rom legnagyobb értéke a bolthajtásban álló finom művű barokk Szent Antal-szobor. A klostrom ott állt, ahol valaha a község is feküdt, ugyanis a falu, mint ahogy a zalai települések többsége, eredendően dombhátra települt, lakosai csak később húzódtak le a völgybe. A néphagyomány szerint a kolostort a torhaji várral egy földalatti folyosó kötötte össze.

A rom szabadon álló romos téglafal, igen rossz állapotban; félköríves alaprajzú, eredetileg szegmentíves záródású szoborfülkével. A rom műemléki védelem alatt áll.

A köztéri alkotások karbantartása önkormányzati feladat, melynek az önkormányzat igyekszik megfelelni.

A község történetileg kialakult, hagyományos utcaképe védelmében a meglévő épületek lehetőség szerint megtartandók. Az új épületek a régi épületek helyére kerüljenek, ezzel is megtartva a kialakult beépítési jellemzőket, telekstruktúrákat.

A településen található néhány kereszt, illetve van néhány lakóépület, melynek védelmén érdemes elgondolkodni. A hagyományos épülettömeg, tetőforma és nyílászáró rend, mind a hagyományos építészet elemeit tükrözi.

Településképi szempontból meghatározó területek

területek lehatárolása, településkép, arculati jellemzők bemutatása

Területek lehatárolása:

- kertes családi házas terület
- szőlőhegy terület
- temető terület
- külterületi, beépítésre nem szánt terület

Kertes családi házas terület: a zömében földszintes lakóépületeket, családi házakat tartalmazó területek. Az ide sorolt területek építészeti karaktere a koronként változó divat és igények hatására jellemzően nagyon heterogén, sem tömegformálás, sem anyaghasználat sem színezés terén nemigen tapasztalható egységes karakter. A belterület lakóövezetei sorolhatók ebbe a területi besorolásba.

Szőlőhegy terület: A hegyen található felújított pince, de több birtok gazdátlan, gondozatlan.

A zöldterület kevésnek mondható. A fásítási programok fejlesztése fontos feladat. Az utcák zöldfelületeinek kialakításánál, fásításánál az alábbi szempontokat érdemes figyelembe venni. Az örökzöld fákkal és a tujafélék telepítése közterületen, zóldsávban nem ajánlott. Külön zöldterület kijelölésére nincs szükség, ezek szervesen kapcsolódnak a lakóterületekhez. Amennyiben az út méretei lehetővé teszik, minden beteg vagy helytelen fajtaválasztás miatt kivágott sorfa, kisebb zöldfelület fája helyett a helynek megfelelő és legalább az eredetivel megegyező körátmérőjű fát kell telepíteni.

Temető terület: a temető területére korlátozódik. A temetőben az üzemi funkciójú kiszolgáló épületeken kívül csak ravatalozó és temetőkápolna helyezhetők el. A síremlékek formájára nem indokolt különösebb megkötéseket bevezetni.

Külterületi, beépítésre nem szánt terület: a település külterületi, beépítetlen mezőgazdasági- és erdő-területeit foglalja magába. Itt csak foltszerűen találunk beépítést.

Külterületen történő épület-elhelyezésnél a tájba illesztésre fokozott gondot kell fordítani, vagy ahol ez nem megoldható, ott védőfásítással célszerű a tájban okozott beavatkozások negatív hatásait enyhíteni.

Településkép, arculati jellemzők bemutatása

A megyében jellemző aprófalvas jelleg megőrzendő. A történetileg önálló települések összemosódását meg kell akadályozni. A településrészek között beépítetlenül maradó zöldsávokat meg kell tartani.

Zala megye településhálózatának történelmileg kialakult jellegzetessége az aprófalvas településstruktúra, melynek megtartása érdekében a közlekedési hálózat és távközlési hálózatok fejlesztése szükséges.

Kertes családi házas területek:

Nincs kialakult településközpont. A kertes családi házas területeken a mezőgazdasági jellegnek megfelelően, hosszan elnyúló telekméretű és oldalhatáron álló beépítés jellemző. A hátsóterületeken a háztáji gazdálkodáshoz kapcsolódó állattartó és gazdasági épületek találhatóak.

A kertes családi házas területeken a lakóépületek korszerűsítése szükséges, több helyen felújításokat kellene végezni a települési értékek megőrzése érdekében.

Köztéri alkotások

Lipseszentadorján területén található néhány köztéri alkotás. A köztéri alkotások körébe sorolhatók a kőkeresztek is, melyek védelemre érdemesek.

Műszaki létesítmények

A településképet nagymértékben befolyásolják azok a műszaki létesítmények, melyek a település működéshez elengedhetetlenek, azonban jellemzően közterületeken elhelyezve a vizuális környezetre jelentős hatásuk van.

A legjellemzőbb ilyen létesítmények: transzformátorok, gázfogadók, vízmű-kutak és víztárolók, szennyvíz-átemelők, hulladékgyűjtő konténerek. Ezekre rendszerint egyedileg az adott helyen lehetne településkép-szemponútú javaslatot tenni, pl. takaró sövény, vagy növényzet telepítésével.

Település sziluett:

A vertikálisan kiemelkedő objektumok valóságos méreteiknél sokkal nagyobb mértékben befolyásolják a településképet, mivel nagy távolságokból is érvényesülnek és a tájkép, illetve településsziluett befolyásolói. Lipszentadorján esetében azonban nem olyan nagymértékű, a domborzati viszonyok miatt.

Templomtorony: A magyar történelmi települések szerves részét képezik, gyakran pedig a jelképei is. A településen 1 db meghatározó templom található és egy harangláb.

A falu központjában álló római katolikus templomot 1936-ban építették neoromán stílusban. Előtte a község mindössze egy kis kápolnával, még előtte pedig egy zsúpfedeles haranglábbal rendelkezett.

Víztornyok: A víztornyokat a kellő hálózati nyomás érdekében eleve igyekeznek magasabban fekvő pontokra telepíteni, ezért még jobban kiemelkednek a településképből.

5. Településkép, formálására vonatkozó ajánlások- példák utcák, terek, köztéri alkotások

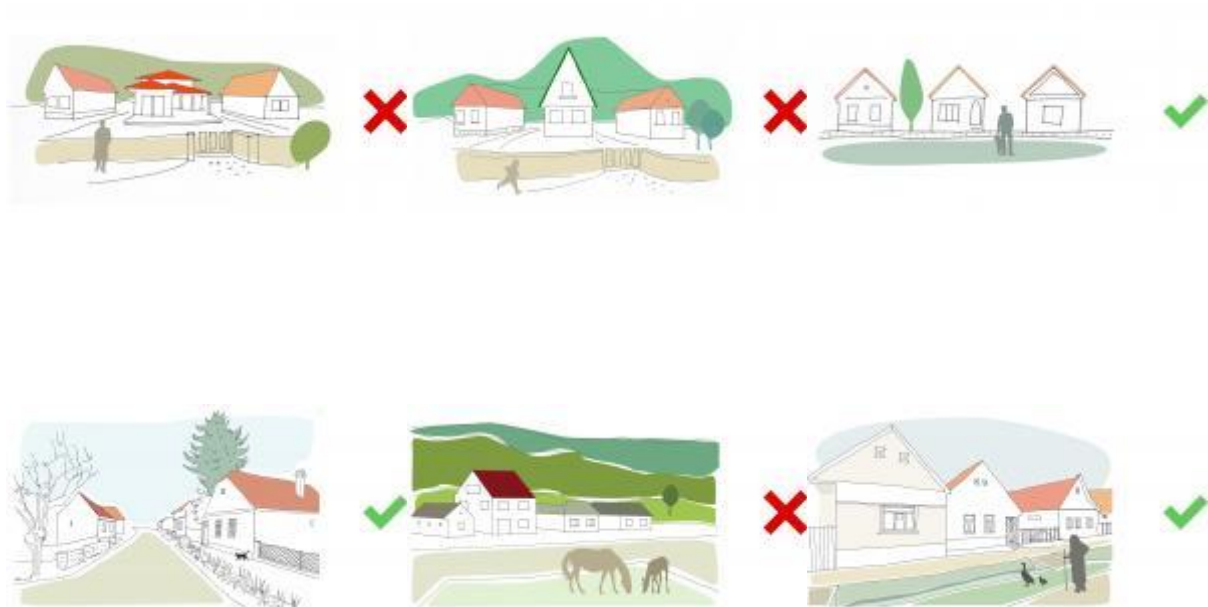
Tömeg-alkítási előírások, telepítés

A kertes családi házas területeken oldalhatáron álló beépítések jellemzők, kialakult előkertek megtartásával. A melléképületek jellemzően a főépülettel azonos telekhatárra telepítendőek, vagy a telek egész szélességében, lezárva a hátsó kert.

Lispeszenetadorjánon a lakóépületek magassága közel azonos a település északi részében, és célszerű a jövőben ennek a tendenciának a megtartása. A túl magas, többszintes épületek nem illeszkednek a település utcaképebe.

A településen a lakóházak tetőformájának többsége sátor- vagy nyeregtetős kialakítású. Ajánlott ezek megtartása, az erősen tagolt tetőszerkezetek helyett.

Érdeemes törekedni a szolid árnyalatú színek felé, valamint ajánlott kerülni a rikító színű fémlemez fedéseket. Az épület-homlokzatok és tetőhéjazatok színe az egyik legfeltűnőbb arculati tényező, azonban a színek kiválasztásának szabályozása tulajdonképpen megoldhatatlan feladat.

Egyéb építmények létesítésénél (kerítés, kert, épülettartozékok és kiegészítő építmények) figyelemmel kell lenni az anyaghasználatra és színekre. Ajánlott a településen jellemző áttört kerítések építése. Célszerű kerülni utcafronton a betonelemeket és a magas, tömör, falazott kerítéselemeket.

Az épületgépészeti és hírközlési berendezések terén tiltani kellene a településképet zavaró klíma-berendezések és parabola-antennák utcai homlokzatra történő elhelyezését, bár a településen ez nem meghatározó. A településképet erősen meghatározza a mindenhol jelenlevő, tömérdek mennyiségű légvezeték. Ennek megoldását országos szabályozással lehetne elősegíteni.

Lakóterületen csak az adott ingatlanon működő vállalkozás reklámjának elhelyezése engedhető meg. A településen nem található feltűnő reklámfelület, a cégnevek feltüntetése a jellemző.

Példák, irányvonal

A településen meghatározó településképi irányvonal nem alakult ki, a későbbi felújításokhoz, építésekhez adunk néhány példát, melyet a településképi eljárás során célszerű figyelembe venni. Az alábbiakban felsorolt részleteken a formavilág, anyaghasználat, telepítés az amit érdemes figyelembe venni. Ha a település egy egységesebb képet tud kialakítani, még nagyobb vonzerőt jelenthet majd a település életében.

Köztéri forma- és anyaghasználat

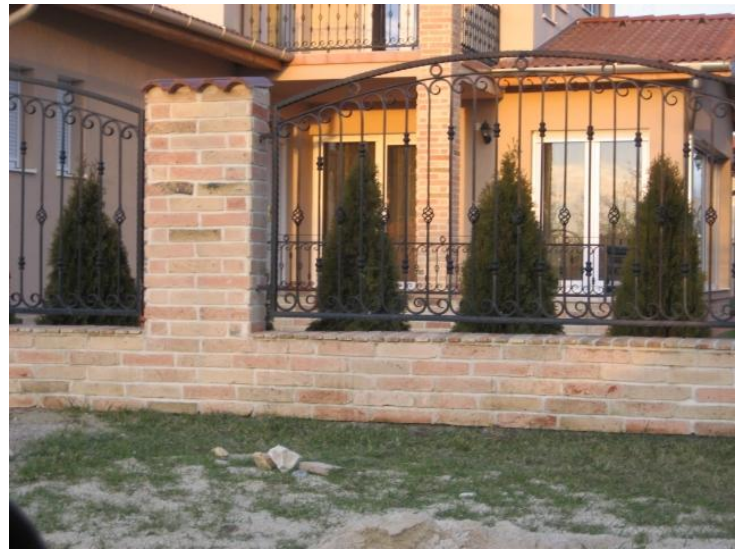

Épületek formavilága, anyaghasználat, kerítések

(forrás: internet)